

IHMISOIKEUSVALTUUSKUNNAN KANNANOTTO TULEVAN HALLITUSOHJELMAN VALMISTELUUN

Perusoikeudet ilmentävät demokraattisen oikeusvaltion keskeisiä perusarvoja. Perusoikeuksilla tarkoitetaan Suomen perustuslaissa kaikille turvattuja oikeuksia, jotka velvoittavat kaikkia julkisen vallan elimiä. Perusoikeuksia voidaan rajoittaa vain lailla ja tällöinkin vain erityisin edellytyksin.

Ihmisoikeuksilla puolestaan tarkoitetaan sellaisia kaikille ihmisille kuuluvia perustavan laatuisia oikeuksia, jotka on turvattu Suomea kansainvälisoikeudellisesti velvoittavissa ja valtionsisäisesti voimaan saatetuissa kansainvälisissä sopimuksissa. Ihmisoikeudet tulee kuitenkin ymmärtää myös ihmiskunnan yhteisinä arvoina, jotka velvoittavat moraalisesti kaikkia yhteiskunnan toimijoita.

Perus- ja ihmisoikeudet muodostavat yhdessä toisiaan täydentävän oikeudellisen suojajärjestelmän. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisella vallalla on velvoite turvata ja edistää näiden oikeuksien toteutumista.

Ihmisoikeusvaltuuskunta pitää tärkeänä, että perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen ja turvaaminen ovat keskeisellä sijalla valtioneuvoston työssä tulevalla vaalikaudella ja että tämä sitoutuminen kirjataan selkeästi tulevaan hallitusohjelmaan.

1. Valtioneuvoston tulee laatia perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma ja antaa eduskunnalle selonteko ihmisoikeuspolitiikasta

Valtioneuvosto hyväksyi pääministeri Kataisen hallitusohjelman pohjalta maaliskuussa 2012 Suomen ensimmäisen poikkihallinnollisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman, joka konkretisoi julkiselle vallalle perustuslaissa asetettua toimeksiantoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseksi. Toimintaohjelma sisälsi 67 erillistä hanketta eri ministeriöiden hallinnonaloilta.

Toimintaohjelma on ollut merkittävä askel kansallisen ihmisoikeusarkkitehtuurin kehittämisessä ja ihmisoikeusvaltuuskunta pitää tärkeänä, että toimintaohjelman muodossa tehtävää työtä jatketaan myös seuraavalla hallituskaudella huomioiden ohjelman arviointiraportissa esitetyt suositukset ohjelmatyön kehittämiseksi erityisesti priorisoinnin osalta.

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman tulee valtuuskunnan näkemyksen mukaan olla laaja poikkihallinnollinen ohjelma, jonka lisäksi valtioneuvoston tulee jatkaa ohjelmatyötä erillisten perus- ja ihmisoikeuksien kannalta tärkeiden oikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi, kuten on tehty muun muassa vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) kautta.

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelussa ja toteutuksessa tulee valtionhallinnon ja kansalaisjärjestöjen ohella olla merkittävä rooli paikallis- ja aluehallintojen edustajilla. Valmistelussa tulee huomioida myös YK:n ja Euroopan neuvoston kansallisia ihmisoikeustoimintaohjelmia koskeva ohjaus- ja kehittämistyö. Ohjelman tulee tuoda ”lisäarvoa” ihmisoikeuksia edistävään työhön Suomessa sen sijaan, että siinä vain listattaisiin ministeriöissä jo käynnissä olevia hankkeita.

Kansallisella tasolla ihmisoikeuksien toimeenpano tapahtuu lainsäädännön lisäksi muun muassa oikeudellisin ja hallinnollisin keinoin sekä politiikkaohjauksella. Valtioneuvoston tulee täyttää ihmisoikeussopimusveloitteet kaikilta näiltä osin. Ohjelman toteuttamiseen on varattava tarvittavat resurssit ja sen toimeenpanoa on seurattava muun muassa valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhdyshenkilöiden verkoston toimesta.

2. Valtioneuvoston tulee laatia erillinen ihmisoikeuskasvatus- ja koulutusohjelma

Oikeus ihmisoikeuskoulutukseen on itsessään ihmisoikeus, jonka toteuttaminen on valtion velvollisuus. Ihmisoikeuskeskus julkaisi ensimmäisen laajan selvityksen ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen tilasta Suomessa vuonna 2014, jonka pohjalta ihmisoikeusvaltuuskunta antoi omat suosituksensa. Selvitystyö ja suositukset pohjautuivat YK:n yleiskokouksen vuonna 2011 yksimielisesti hyväksymään Ihmisoikeuskasvatusta koskevaan julistukseen (UN Declaration on Human Rights Education and Training, A/RES/66/137).

Ihmisoikeusvaltuuskunta katsoo, että valtioneuvoston tulee laatia erillinen ihmisoikeuskasvatusta koskeva toimintaohjelma ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen systemaattisen ja koordinoitun toimeenpanon varmistamiseksi koko koulutusjärjestelmässä. Toimintaohjelmaan tulee kirjata koulutusala- ja koulutusastekohtaiset tavoitteet, toimenpiteet ja vastuutahot. Toimintaohjelmassa tulee myös määritellä ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen sisällölliset tavoitteet, seuranta ja indikaattorit.

Ohjelmakokonaisuutta valmisteltaessa tulee ottaa huomioon Ihmisoikeuskeskuksen selvitys ja ihmisoikeusvaltuuskunnan suositukset.

3. Valtioneuvoston tulee arvioida ja kehittää kansallisia perus- ja ihmisoikeusrakenteita kokonaisvaltaisesti

Ihmisoikeussopimusten tehokas täytäntöönpano edellyttää, että valtiot kunnioittavat, suojelevat ja turvaavat näitä oikeuksia. Kansallisella tasolla ihmisoikeuksien toimeenpano tapahtuu lainsäädännön lisäksi muun muassa oikeudellisin ja hallinnollisin keinoin sekä politiikkaohjauksella. Tehokkaasti toimivat kansalliset perus- ja ihmisoikeusrakenteet ovatkin edellytys ihmisoikeuksien toimeenpanolle ja sille, että oikeudet toteutuvat ihmisten arjessa.

Ihmisoikeuskeskuksen ja sen valtuuskunnan perustamisella vuonna 2012 pyrittiin muun muassa luomaan sateenvarjomainen rakenne, joka tehostaisi perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden yhteistyötä. Ihmisoikeusvaltuuskunta katsoo, että suunta on oikea ja rakenteiden kehittämistä on tarpeen jatkaa.

Rakenteiden arvioinnin ja kehittämisen tulee kattaa ainakin valtioneuvoston koordinaation ja yhteistyön perus- ja ihmisoikeuskysymyksissä, lailla perustettujen itsenäisten perus- ja ihmisoikeuksia edistävien ja/tai valvovien toimijoiden asema, työnjako ja resursointi.

Lisätietoja: Ihmisoikeuskeskuksen ma. johtaja Kristiina Kouros, puh. 432 3782

Ihmisoikeusvaltuuskunta on eduskunnan oikeusasiamiehen vuonna 2012 asettama asiantuntijaelin, joka käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita. Valtuuskunta toimii Ihmisoikeuskeskuksen yhteydessä, sen puheenjohtajana toimii Ihmisoikeuskeskuksen johtaja.